

SORØEGNENS OLDTIDSMINDER.

Af

J. Brøndsted.

Hvorvidt Sorø-Egnen har været beboet af Mennesker i de lange Tidsrum, der dækkes af vor ældre Stenalder — rundt regnet fra 8—7000 til 4—3000 f. Chr. F. — kan ikke siges med Sikkerhed. Det er dog sandsynligt, at der i hvert Fald pletvis har boet Folk paa disse Kanter. Maglemosen ved Mullerup, et af Hovedfindestederne fra „Mulle-ruptiden“ og det som har givet Perioden Navn, ligger jo ikke langt fra Slagelse, og langs Storebæltskysten er der i Korsør-Skelskør-Egnen truffet adskillige Spor af den Kultur i ældre Stenalder, der fulgte efter Mulleruperioden: Køkkenmøddingtiden. Men fast Grund under Fødderne med Hensyn til Sorø-Egnens Oldtidsbebyggelse faar vi først i den yngre Stenalder, de store Stengraves Tid (c. 3000—c. 1600 f. Chr. F.), da Agerbrug og Kvægavl var kendt, og man havde lært at slibe Flinten.

Vi finder paa denne Tid Sorø-Egnen som Sæde for to store Bygder, en nordlig og en sydlig. Nordbygden grupperede sig om Kirke Flinterup og Gyrstinge Sø; dens Omkreds kan skitseres ved Navnene: Bjernede — Bromme — Vedde — Stenmagle — Bonderup

— Allindemagle. Der kan over dette Omraade paavises over 150 Stengrave, deriblandt mange anselige Langdysser (særlig ved Gyrstinge Sø). Sydbygden var større i Udstrækning, men ogsaa nok noget mere spredt og løs i Strukturen. Dens Centrum var Glumsø; nord-efter begrænsedes den ved en Linie fra Sigersted til Lyng, derfra naaede den Vest om Tustrup-Bavelse Sø over Gunderslevholm mod Syd helt ned til Rislev og Fensmark; mod Øst rakte en Arm ud over Tybjerg til Aversi. Mange store Stengrave staar ogsaa her som stolte Minder om en fjern Tid; kendt er den smukke Langdysse ved Gunderslevholm, besunget af Grundtvig i Digtet „Gunderslevholm Skov“. En selvstændig, mindre Bygd med c. 30 Stengrave — deriblandt den store Jættestue i „Lodnehøj“ — laa noget længere i Øst, omkring Farringløse.

Disse Bygder har naturligvis haft deres Vejforbindelser, saavel indbyrdes som navnlig med Havet, og vi er virkelig endnu i Stand til at efterspore adskillige af hine gamle Veje, afmærkede som de er ved Grave i mere eller mindre sammenhængende Rækker. En stor Hovedvej, benyttet baade i Sten- og Bronzealder og endnu tydelig at paavise i Terrainet, løb i Nord-Syd langs hele Sjællands Vestside, nogle Kilometer inde; den optog Tværveje fra Indlandsbygderne i Øst. Saaledes forbandt to Tværveje Nordbygden med den store Vestvej, en nordlig fra Vedde over Ruds Vedby—Høng og en sydlig fra Bromme over Sønderup. Paa samme Maade løb fra Sydbygden en Tværvej fra Eskildstrup Syd om Slotsbjergby til Hovedvejen (og forresten videre herfra Nord om Korsør Nor helt ud til Storebælt, ved Halskov). Indbyrdes forbandtes de to Bygder ved en

Vej i Nord-Syd, der førte fra Fulby over Slaglille-Store Ladegaard til Broby.

Udenfor disse Bygdeomraader har Sorø-Egnens Befolkning i den yngre Stenalder øjensynlig kun været spredt og ringe; nogen Bebyggelse har der været ved Gudum og i de nuværende Skovstrækninger ved Antvorskov, men ellers har hele Egnen mellem Slagelse og Sorø og fra Sorø videre, i et 4—5 km. bredt Bælte henad Ringsted til, været saare tyndt befolket. Grunden maa have været, at disse Strækninger laa hen med uigennemtrængelig Skov eller i Sump. Og dette Forhold blev i det store og hele uforandret i den følgende Tid.

Ellers forandredes derimod meget under Bronzealderen, Tiden fra c. 1600 til c. 400 f. Chr. F. Vi kan bedst kontrollere den ældre Del af Perioden, den Tid da de store Høje rejstes. De iforvejen sparsomt befolkede eller øde Egne blev som sagt ikke nybebyggede og, hvad vigtigere er, Befolkningen tog kendeligt af i de tidligere jævnt eller tæt beboede Omraader. Særlig gik det ud over Nordbygden og over den lille Bygd omkring Farringløse, Sydøst for Ringsted; sidstnævnte affolkedes næsten helt, og noget lignende overgik store Dele af Nordbygden (Kirke Flinterup, Gyrstinge, Bjernede), hvor egentlig kun Allindemagle-Egnen holdt sin Befolkning. Ogsaa Sydbygden skrumpede ind, omend ikke slet saa galt som de andre; saavidt ses delte den sig i to mindre Omraader, et Øst og Syd for Tustrup-Bavelse Sø, fra Næsby til Holløse, og et Sydvest for Ringsted, omkring Sigersted. Som det kunde ventes, forsømtes samtidig Tværvejene fra den vestlige Hovedvej mod Indlandet, helt eller delvis.

Dette betyder en saa aabenbar og væsentlig Formindskelse af Befolkningen, at dybtliggende, almene Aarsager maa have virket her, navnlig da vi finder, at en lignende Rømning har fundet Sted fra andre sjællandske Indlandsbygder — samtidig med at Kystbefolkningen øgedes. Det er Dr. Vilh. la Cour's Fortjeneste indgaaende at have paavist dette interessante Forhold. Som en af de vigtigste Aarsager til Fænomenet peger han, utvivlsomt med Rette, paa Broncealderens Søfart (Ravhandelen) og blomstrende, oversøiske Handel, hvorom vi ad andre Veje ved Besked; den er det øjensynlig, som har lokket Folk til Kysten.

For den senere Del af Broncealderen og hele den paafølgende Jernalder op mod Vikingetiden ved vi kun lidt om Sorø-Egnens Liv og Bebyggelsesforhold. Minderne er faa. Dette skyldes dog uden Tvivl nok saa meget Vanskelighederne ved at finde Gravene, vore bedste Vidner om Oldtiden, som en real Folkemangel. Vi kan endnu ikke se sikkert her. Ligbrændingens Indtrængen under Broncealderen, allerede omkring Aar 1000 f. Chr. F., gjorde efterhaanden Gravene, og med dem Højene, uanselige, og da det kort efter vor Tidsregnings Begyndelse atter blev almindeligt at jordfæste de Døde, gemte man Gravene dybt under Jordfladen, uden Højmærke. Nogen Bebyggelse har der selvfølgelig været — et Glimt giver den rige Gravplads fra Folkevandringstid ved Nordrup nær Ringsted, hvor Storfolk var stedt til Hvile med Smykker og sjældne, malede Glaskar af romersk Fabrikat — men hvor og hvor tæt den har været, kan vi ikke sige. Fundene er sparsomme. Et mærkeligt Minde, vistnok fra denne ældre Del af Jernalderen,

Sorøegnens Oldtidsminder.

47

er den siddende Træfigur fra Rude Eskildstrup Mose, uden Tvivl et Gudebillede.

Det store Vold-Anlæg ved Pedersborg tilhører i sine ældste Dele Vikingetiden, og med den om fredeligt Virke saa smukt vidnende Runesten fra Fjenneslev: „Sasur rejste Stenen og gjorde Bro“, er vi oppe i fuldt historisk Tid.
